

seveda tudi za odrasle), le zgodbe o vnučki in vnuku so prenesene iz življenja naravnost na papir. Poudariti pa moram, da je pisanje za otroke zame prav tako resno in odgovor-

no pisateljsko delo kot pisanje za odrasle, še celo odgovornejše in moralno tudi težje, saj še bolj pazim, da sem v izražanju preprost in otrokom razumljiv.

Branka Jurca*

ODPRTA VRATA V SVET OTROŠTVA

Leta 1938 je bilo, ko mi je objavil Ferdo Kozak prvo novelo *Kristino v Sodobnosti*.

V tem času sem živela v Mariboru. Nemški fašizem je že korakal k zmagi.

V času, ko sem čakala štiri dolga leta na službo učiteljice, sem se še sama zaposlila v tekstilni tovarni Doctor in drug. Delala sem v predilnici.

Na vsakem koraku sem se srečavala z bedo brez primere. Z vsem srcem sem se odločila za ponižane in razžaljene. Zato sem se vključila v borbene vrste leve mladine.

V Mariboru je bilo tisti čas veliko nemčurjev, tudi Nemcev, zelo veliko pa nemške pete kolone, torej smo se bojevali proti fašizmu in za obrambo domovine.

Naj povem še to, da sem po rodu Primorka, rodila sem se v Koprivi na Krasu, in tako sem nosila breme izgnanstva že z mladih nog.

Ta usoda me tudi v letih druge vojne ni zapustila. Tisti čas sem živela v Ljubljani, spet kot begunka, se vključila v osvobodilno gibanje, aretirali so me Italijani in me odpeljali v taborišče Gonars. Vdrugo so me zaprli, ko sem se vrnila v Ljubljano in delala za Osvobodilno fron-

* Besedilo je pisateljica, ki letos praznuje sedemdesetletnico (rodila se je 24. maja 1914), napisala za oddajo *Naši umetniki pred mikrofonom* (na sporedu je bila 5. marca 1984 na III. programu Radia Ljubljana).

to, tokrat pa so me odpeljali v es-sovsko taborišče Ravensbrück.

Prve novele sem torej napisala še pred vojno; mislila sem si, da jih bom izdala v knjigi. Toda vojna je živo zasekala tudi v moja pisateljska prizadevanja.

Po vojni sem spet pisala novele in tudi te izpred vojne in po vojni so izšle v knjigi *Stekleni grad* pri Cankarjevi založbi z vinjetami Cite Potokar.

Pisala pa sem tudi med vojno in takoj po vojni. To so črtice, napisane skicozno, govorijo pa o tem, kako so ženske prenašale poniževalne razmere v taboriščih. To je knjiga *Pod bičem* z ilustracijami Nikolaja Omerze, nosi pa letnico 1945. Tako je ta knjiga gotovo med prvimi, ki so na Slovenskem izšle po vojni.

V letih, ki so sledila, sem napisala kar precej knjig in slikanic za otroke in mladino. Še lani sta izšli dve: *Anča Pomaranča* z ilustracijami Marjance Jemec Božič in *Snežaki v vrtcu* z ilustracijami Ančke Gošnik-Godec.

Bilo je kmalu po vojni, ko me je Josip Ribičič, pisatelj in prvi urednik *Cicibana*, ustavil in mi rekel, naj mu kaj prinesem za *Cicibana*, jaz pa sem bila takrat zares čisto praznih rok. Do takrat nisem nič, pa prav nič napisala za otroke.

Potem pa se je kar nekega dne začelo, v meni so zatrepetale druge strune, začutila sem željo, potrebo in veselje, rekla sem si, napiši lepo besedo ob otrocih. Da, sprva ob mojih

dveh. Z otrokoma je prišlo v naš dom sonce.

Naj povem, da so bila to težka leta, leta obnove, pomanjkanja, za sinčka, če dam primeru, nisem mogla nikjer dobiti klopke volne, da bi mu spletla volneno jopico.

To so bila leta naših težkih preizkušenj, leto informbiroja in zatem spet leta siromaščine.

Če se ozrem na tista leta, se spominjam, kako me je prevzel, do kraja prevzel bister potoček otroštva mojih dveh otrok. Naenkrat sem začutila potrebo, da napišem pripovedi, ki nosijo v sebi svetle, sončne barve, vedrino in domišljijo, svojstveno vsakemu otroštvu.

Tako sem napisala prvo knjigo iz tega cikla, to je bila knjiga *Bratec in sestrice*, ki jo je ilustrirala Cita Potokar. Kot pisateljica sem tako vstopila v svet otroštva.

Otroštvo otrok tega časa je bilo tako neznansko drugačno, kot so bile naše življenjske izkušnje, saj smo prestali drugo svetovno vojno in čutili neznansko gorje, ki smo ga morali nositi na svojih plečih. Otroci niso bili obremenjeni z vojno, živeli so svoj skromni, a dobri in svetli dan ob babici in dedku in ob materi in očetu.

Na široko so se mi odprla vrata v svet otroštva. Ne, nisem pisala pocukranih štorij s pravljničnimi motivi iz starih časov. Otroci v mojih zgodbah so vedno nekod živeli.

Sledile so knjige *Lizike za vse*, *Hišica ob morju*, *Beli konjič*, *Žrebiček brez potnega lista*, *Hišnikov dan*, *Marjanka Vsezalka*, *Čuj in Katka*, *S helikopterjem k stricu Tintinu*, *Špelin dnevnik...*

V teh pravljicah, zgodbah in črticah so doživetja otrok, sredi katerih sem živela. Srečavala sem se z njimi doma, v hiši, na ulici, v šoli, v razredu, na izletu.

Čas, ki smo ga živeli, je bil večkrat nemil tudi do otrok, a v otroku je vsidrana želja po rasti, po življenju, po potrjevanju samega sebe. Življenje otrok teče nezadržno naprej, ko potok, ki teče in žubori prek kamnov in skal in dreves, ki jih je vihar s koreninami vred izruval in jih odložil v strugo.

Prav ta želja otrok po poti naprej, po rasti me je vedno znova pisateljsko prevzemala in zaželela sem si napisati črtico, pravljico, povest, roman.

Če prelistavam knjigo *Prgišče zvezd*, ki je izšla z ilustracijami Milana Bizovičarja pri Mladinski knjigi, vidim, da je temeljni kamen mojih pripovedi za otroke — kamen in kamenčki, brez kraja jih je — mozaik otrokove ustvarjalne igre. Tako v zgodbah *Poredni zajček*, *Do zvezd*, *Marjanka Vsezalka*. V igri in na perotih domišljije se v otroku sproščajo napetosti, ki jih vsak po svoje odreagira.

Ne morem se strinjati s tistimi, ki pravijo na seminarjih in pišejo eseje, kako je nesrečen otrok, že v zgodnjem otroštvu, saj je izroččen staršem na milost in nemilost, zatem pride v vrtec, kjer je izroččen na milost in nemilost vzgojiteljicam, dokler končno ne pride v šolo, kjer je spet izroččen na milost in nemilost učiteljicam in učiteljem.

Ne, otrok je, če je le zdrav in normalen, veder, igriv, dobre volje, duhovit, radoveden, radoveden brez kraja, zvedav, želi si v šolo, želi znati sto in tisoč umetnij, znanja in vragolij. Želi se potrjevati pri znanju, pri delu, pri kombiniranju, pri igri, pri petju, risanju, ne doštejem vsega, ker je življenje samo brez meja.

Minili so časi, upajmo, da za vedno, ko so se otroci šole in učiteljev bali, stiske otrok pa so nemara danes še večje, še bolj raznolike kakor so bile kdaj prej, ko je bilo otroštvo

zaznamovano s kaznijo, tako s starševsko kakor z učiteljsko.

Svet otroštva je zasijal meni v stoterih barvah sončnega spektra. Otroci so tisti, ki terjajo drugačne odnose doma, pa tudi v šoli, še posebej v šoli, v razredu.

O tem govori nemara najbolj zgovorno slikanica *Hišnikov dan*, ki jo je ilustrirala Roža Piščanec. Zatem so tu črtice, v katerih otroci snujejo drugačne, prijateljske odnose v razredu, na šoli. To so *Alenkin razred*, *Uro nazaj*, *Ejka manjka*. Otroci, šolarji so tisti, ki vzbrbotavajo šolski vsakdan.

Naj povem še to, da ni res, ko nekateri pravijo, da današnji otroci ne marajo zgodb iz partizanskih časov. Trdim prav nasprotno — otroci si jih želijo. Jaz sama sem napisala nekaj teh zgodb, med njimi je najbolj znana *Gregec Kobilica*, zatem je še *Babičina resnična pravljica*, *Miško Poleno*, *Moj oče — partizan* in *Godničev Runo in mali šnaucer Gogo*.

V teh pripovedih pripovedujejo otroku babica, oče, mama, kako je bilo med vojno. Tudi v teh pripovedih je otrokova igra — Nejc oživi s slikanjem Gregca Kobilico.

Tu so še živalske zgodbe. Ko je treba pomagati živalskim mladičem, vzbrbotavajo prav otroci naš sivi vsakdan. Tako v zgodbi *Mama hrčica, kje si?*, *Srnjaček in Žitnikovi* in *Žrebiček brez potnega lista*, ki je izšla tudi kot slikanica, v njej je pripeval ilustracije Milan Bizovičar.

Svet in življenje na njem se razvija v neprestanih in nepredvidljivih nasprotjih, v ta nasprotja je vgrajen tudi otroški nemir.

V trilogiji *Uhač in njegova družina*, *Vohljači in prepovedane skrivnosti* in v knjigi *Ko zorijo jagode* sem se podala v svet predpubertete, z Jagodo pa sem stopila prav na pr-

vo stopnico pubertetnega prevrednotenja vrednot.

V teh mojih povestih živijo mladi sredi ustaljenih hierarhičnih vrednot, doma, v šoli, v razredu, oni pa so tisti, ki jih spoznavajo, se z njimi ne pomirjajo in tako odreagirajo napestosti, ki se v njih kopičijo, vsak na svoj način.

Če je v *Uhaču* junak povesti Uhač, a je ves šesti razred po svoje junak, je v *Vohljačih* junak skupina, Vohljači, junaki dogajanja v sedmem razredu. Jagoda je v osmem razredu, končuje osnovno šolo, odide iz šole, z njo pa tudi njeni sošolci, prijateljice in prijatelji in njeni zoprneži prav tako.

V monologu, v Jagodinem monologu, sledimo junakinji, kako se v njeni zavesti rušijo ustaljene vrednote medsebojnih odnosov v družini, do staršev, prijateljstva, prve zaljubljenosti, do socialnih razmer, ki jih odkriva ko nanovo.

Uhač, Vohljači in Jagoda so gotovo svojevrstna trilogija o odraščajoči mladini v naši mladinski literaturi.

Napisala sem tudi knjigo *Rodiš se samo enkrat*, ki je izšla z imenitnimi ilustracijami Boža Kosa, v njej pa pripovedujem kot v povesti o svoji mladosti. V knjigi raste in odraste p'nče iz Koprive.

Branka iz knjige *Rodiš se samo enkrat* in Jagoda iz knjige *Ko zorijo jagode* si moreta seči v roko. Obe sta prišli do tistih stopnic, ki peljejo mladega človeka naprej — osebnosti sta že tu, tu je Branka iz predvojnih časov in tu je Jagoda iz našega današnjega vznemirljivega vsakdanjika.

Ko me je — kdaj že! — vprašal Ribičič za prispevek v *Cicibanu*, nisem, še v sanjah ne!, pomislila, da bom prav za otroke in mladi rod napisala precej knjig. In če bi me kdo danes vprašal, če sem s tem zadovoljna, bi mu mogla odgovoriti, da sem vesela, če sem uspela napisati

iz nemirnega in vedrega sveta otroštva nekaj knjig, ki bodo mlademu rodu še govorile o mojih junakih.

In če bi me kdo povprašal, česa sem v osemdesetih letih našega stoletja najbolj vesela, bi odgovorila:

da ne vežejo več dojenčkov s po-voji v trdne štruce, da morejo, kolikor jih je volja, brcati z nožicami in kriliti z ročicami,

da se je vendar že! končalo obdobje klasičnega kapitalizma — in da se je dokončno osvobodila tudi Afrika,

da smo se uprli Stalinovemu diktatu in da smo zasukali kolesnice proti demokratičnim potem in zoper nasilno voljo velikih sil,

da more pri nas ženska delati in odločati. Spominjam se časov iz predvojne Jugoslavije, ko je dobiva-

la ženska v industriji za isto delo nižjo plačo kot moški. Vem, kako so bile neštete šole pred vojno pri nas zaprte za dekleta. Bila so leta, ko so učiteljice izgubile službo, če so se poročile. Ženske niso mogle dedovati. Tudi nobenih političnih pravic niso imele.

Današnji razvoj pa, ko je ženska zaposlena in mati in more odločati na sto straneh, rojeva znova nasprotja, vsak dan nova in vsak dan drugačna nasprotja. Prav to pa kliče pisatelje, da jih z umetniško močjo tudi upodobijo.

Pri koncu sem, pa sem se šele zdaj zavedla, da nisem skoraj nič povedala o svojem življenju — pa naj bo, moje knjige pričajo tudi o mojem življenju.

Slavko Jug

IZ PREVAJALSKE DELAVNICE

Prevajanje poezije za otroke je pustolovščina, ki skorajda ne sodi v današnji čas hitrice in površnosti. To še zlasti velja za prevajanje pesmi znanega makedonskega pesnika Stojana Tarapuze, ki uporablja preprosto besedišče in ljudske ritme, pri tem pa skrbi za kar se da zvočno podobo svoje otroške poezije. Zdaj napiše pesem v kratkih, jedrnatih verzih, zdaj se poigra z enojnimi in celo dvojnimi rimami. Včasih njegova pesniška misel kar usahne v zvočnosti besedne muzike ali pa pesnik s skrajno varčnimi simboli naslika razpoloženjsko podobo nekega trenutka. Tako prevajalcu ne ostane dosti prostora za preprosto premikanje besed ali za kakšno drugo zložno pot. Spoprijeti se mora s čustveno križanko, bi rekel. Napisati mora skoraj novo slovensko otroško pesem, iz katere pa bi naj gledal Stojan Tarapuz,

četudi bled in kuštrav. Če res gleda, boste lahko presodili po treh njegovih pesmih, natisnjenih hkrati v izvorniku in v prevodu. Še prej pa bi pesnika rad na kratko predstavil, saj je pri nas manj znan, čeprav že dolgo sodi med najbolj priljubljene makedonske ustvarjalce za otroke. Rodil se je leta 1933 v Zletovu pri Štipu. Končal je srednjo tehniško šolo in nato še pedagoško akademijo. Zdaj živi v Skopju kot urednik otroških oddaj tamkajšnjega radia. Izdal je kar osem pesniških knjig za otroke in pripravljeno ima že deveto. Dvakrat so mu podelili nagrado Radiotelevizije Skopje, ki velja za najvišje makedonsko priznanje literarnemu ustvarjalcu za otroke. Izbor otroške poezije Stojana Tarapuze bo v kratkem izdala založba Mladinska knjiga v Ljubljani.